

УДК 551.762.11:564.53 (477.87)

ПЕРША ЗНАХІДКА АМОНІТІВ У НЕОКОМСЬКИХ ФЛІШОЇДНИХ ВІДКЛАДАХ РАХІВСЬКОЇ ЗОНИ В БАСЕЙНІ р. БОРЖАВИ

Вікторія Неміш

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Грушевського, 4, 79005, Львів, Україна
vnemish@gmail.com*

Наведено монографічний опис та зображення чотирьох видів ранньокрейдових амонітів: *Costidiscus recticostatus* Orbigny, *Olcostephanus* cf. *astierianus* Orbigny, *Speetonicerias auerbachi* Eichwald, *Berriasella subchaperi* Retowski, уперше виявлених у флішоїдній товщі Рахівської зони, відслоненій по правих притоках р. Боржави північніше с. Довге.

Ключові слова: Українські Карпати, Рахівська зона, нижня крейда, неоком, рахівська світа.

До складу Рахівської зони входять кам'янопотіцька, рахівська, білотисенська, сухівська і терешівська світи крейдового віку. Перші три з них складені флішоїдними і флішовими відкладами нижньої крейди, у яких за всю історію досліджень цього регіону виявлено лише незначну кількість переважно фрагментарних, погано збережених решток ранньокрейдової морської біоти. Це передусім стосується кам'янопотіцької і рахівської світ, стратотипові розрізи яких фауністично майже не схарактеризовані палеонтологічними рештками, або ж вік, стратифікація і кореляція їхніх розрізів обґрунтовані слабо. Тому ще й досі дискусійними є питання, зокрема їхнього віку, місцевої та регіональної кореляції й зіставлення підрозділів цієї структурно-тектонічної зони Українських Карпат з відповідними тектонічними одиницями Західних (Польських, Словацьких) і Південно-Східних (Румунських) Карпат. Упродовж останніх років під час польових досліджень, проведених на території Рахівської зони в басейні р. Боржави, у декількох місцях нам вдалося виявити рештки ранньокрейдової біоти - амонітів, белемнітів, палеципод, брахіопод та ін. Нижче наведено опис та зображення чотирьох видів амонітів, виявлених у невеликому розрізі, що, відслонений у правій притоці р. Боржави, північніше с. Довге.

Усі описані рештки ранньокрейдової морської біоти зберігаються у фондах Палеонтологічного музею геологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Монографічна колекція № 33.

Родина **MACROSCAPHITIDAE** Hyatt, 1990
Підродина **MACROSCAPHITINAE** Hyatt, 1990
Рід **COSTIDISCUS** Uhlig, 1883

Costidiscus recticostatus Orbigny, 1841

Табл., фіг. 1

Ammonites recticostatus Orbigny, p. 134, pl. 40, fig. 3, 4.*Lytoceras (Costiscus) Orbigny*. Uhlig, s. 93, taf. 2, fig. 2; taf. 5, fig. 15; fig. 7; taf. 8, fig. 1-3.*Costidiscus recticostatus* Orbigny. Каракаш, с. 16, табл. 4, фіг. 12.*Costidiscus recticostatus* Orbigny. Kokoszyńska, p. 38, tabl. 3, fig. 1.*Costidiscus recticostatus* Orbigny. Filipescu și Grigorescu, p. 4, pl. 7, fig. 60 - 61.*Costidiscus recticostatus* Orbigny. Димитрова, стор. 32, табл. II, фіг. 4, 4а.*Costidiscus recticostatus* Orbigny. Vasiček, p. 43, tabl. 3, fig. 1.*Costidiscus recticostatus* Orbigny. Avram, p. 23, pl. 2, fig. 12.*Costidiscus recticostatus* Orbigny. Лещух, стор. 98, табл. VI, фіг. 5.

Матеріал. Слабкодерформоване ядро амоніта задовільної збереженості. Знайдений у флішоподібній товщі Рахівської зони. Зразок ФК-11.

Опис. Черепашка середніх розмірів, складена слабо охопленими завитками, які утворюють досить широкий неглибокий пупок. Висота і ширина завитків зростають поступово. Їхні розміри приблизно однакові. Скульптура черепашки представлена одинокими прямими радіальними ребрами. Вони розташовані між собою рівномірно, причому товщина ребер відповідає ширині проміжків, які їх розділяють. Товщина ребер ледь помітно збільшується від пупкового краю до зовнішнього боку.

Розміри, мм*.

Зразок	Д	В	д	В:Д	д:Д
Екземпляр ФК-11	54	13	25	0,24	46

Порівняння. За формою черепашки та її будовою і за характером скульптури наш екземпляр близький, до зразків, описаних та зображених авторами, які наведені у синоніміці.

Місцезнаходження. Українські Карпати, Рахівська зона, права притока р. Боржави, 1,5 км північніше с. Довге. Зразок ФК-11. Виявлений у комплексі неокомської малакофауни.

Стратиграфічне та географічне поширення. Вид виявлений у неокомських відкладах Франції, у баремі тешинсько-градішських верств Чехії, Українських Карпат, Румунії, Болгарії.

* Д – діаметр черепашки, прийнятий за 100 %; В – висота завитка; Ш – ширина завитка; д – діаметр пупка; В : Д – співвідношення висоти завитка до діаметра ядра; Ш : Д – співвідношення завитка до діаметра ядра; д : Д – співвідношення діаметра пупка до діаметра ядра.

Надродина **PERISPHINCTACEAE**
Родина **OLCOSTEPHANIDAE** Haug, 1910
Підродина **OLCOSTEPHANINAE** Haug, 1910
Рід **OLOSTEPHANUS** Neumayr, 1875

Olcostephanus cf. *astierianus* Orbigny, 1840

Табл., фіг. 2

1840 *Ammonites Astierianus* Orbigny, p.115, pl. 28, fig. 1-3.

1892 *Olcostephanus (Astieria) Astieri* Pavlow et Lamplugh, p. 136, pl. 17, fig. 15.

1960 *Olcostephanus astierianus* Orbigny: Друщиц и Кудрявцев, стр. 271, табл. XVI, фиг. 1.

Матеріал. Фрагмент завитка, виявлений у флішовій товщі Рахівської зони. Зразок ФК-12.

Опис. Черепашка невеликих розмірів з характерними досить віддутими завитками. У поперечному перерізі завитків переважає ширина над висотою, широкий слабо випуклий зовнішній бік, який поступово переходить до низьких випуклих боків, пупок черепашки вузький і глибокий. Скульптура черепашки представлена густо розташована тоненькими ребрами, які від пупкових горбочків і їхнього продовження пупкових ребер віялоподібно по три-чотири простежуються до зовнішнього боку і який вони переходять, не перериваючись. На боках ребра слабконахилині до переду.

Порівняння. За характерною формою черепашки, а також за специфічною для цього виду скульптурою наш навіть фрагментарний зразок лише з певною часткою долею умовності зачисляємо до виду *O. astierianus* Orbigny. Він повністю відповідає описам та зображенням зразків, описаних авторами, які наведені в синоніміці.

Місцезнаходження. Українські Карпати, Рахівська зона, права притока р. Боржави за 1,5 км північніше с. Довге. Зразок виявлений у комплексі валанжин-готерівської малакофауни.

Стратиграфічне та географічне поширення. Нижній готерив Франції, Гірського Криму, Північного Кавказу.

Рід **SPEETONICERAS** Spath, 1924

Speetoniceras aserbachi Eichwald, 1868

Табл., фіг. 3

1868 *Ammonites auerbachi* Eichwald, p. 1092, pl. 34, fig. 9.

- 1907 *Simbirskites auerbachii* Eichwald: Каракаш, стр. 130, табл. 13, фиг. 1а, б, 5а, б, табл. 24, фиг. 30, 31.
 1960 *Speetonicerias aurebachii* Eichwald: Друщиц и Кудрявцев, стр. 273, табл. XVII, фиг. 3а, б; 4а, б.

Матеріал. Фрагмент завитка середньої збереженості. Виявлено у флішоїдній товщі. Зразок ФК-13.

Опис. Черепашка середніх розмірів, складена досить віддугами завитками, поперечний переріз яких має заокруглено-кутасту форму. Найбільша ширина завитків припадає на припупкову частину. Завитки обгортають досить широкий, з крутими і високими стінками пупок. Скульптура черепашки представлена досить міцними ребрами, кожне з яких у нижній третині боків завитка розгалужується на два. На переході до зовнішнього боку і на зовнішньому боці всі ребра вирівнюються і роблять добре помітний вигин допереду.

Порівняння. Незважаючи на фрагментарність нашого зразка за характерними для цього виду формою черепашки та її скульптурою з певною умовністю зачисляємо його до виду *Speetonicerias aurebachii* Eichwald.

Місцезнаходження. Українські Карпати, Рахівська зона, права притока р. Бо ржава, за 1,5 км північніше с. Довге. Зразок ФК-13.

Стратиграфічне та географічне поширення. Вид відомий з нижнього барему Гірського Криму, Північного Кавказу та Грузії.

Народина **BERRIASELLACEAE**
 Родина **BERRIASELLIDAE** Spath
 Рід **BERRIASELLA** Uhlig, 1905

Berriasella subchaperi Retowski, 1893

Табл., фіг. 4

- 1893 *Hoplites subchaperi* Retowski, S. 269, Taf. 12, Fig. 3-4.
 1949 *Berriasella subchaperi* Retowski: Луппов, стр. 220, табл. 63, фиг. 1.
 1960 *Berriasella subchaperi* Retowski: Друщиц, Кудрявцев, стр. 276, табл. XXI, фиг. 1.

Матеріал. Відбиток ядра амоніта, представлений майже половиною завитка. Виявлений у флішоїдній товщі Рахівської зони Українських Карпат. Зразок ФК-14.

Опис. Черепашка середніх розмірів, дископодібної форми, складена завитками, у яких висота переважає над шириною. Форма завитків близька до овальної, завитки облямовують досить широкий і неглибокий пупок. Найбільша ширина завитка припадає на його припупкову частину. Боки майже плоскі, поступово сходяться до зовнішнього боку, який є плоским і вузьким. Скульптура черепашки представлена досить міцними ребрами більшість з яких розгалужується на два, рідше на три. На нашому зразку поміж головних ребер ще де-не-де також є одинарні проміжні. Всі вони слабко нахилені допе-

реду. Міжреберні проміжки приблизно дорівнюють ширині ребер. Перед переходом до зовнішнього боку ребра поступово слабшають і вже на ньому зникають цілком.

Порівняння. За формою черепашки, її параметрами та характерною скульптурою наш зразок повністю відповідає описам та зображенням виду *Berriasella subchaperi* Retowski, які подають автори, цитовані в синоніміці.

Місцезнаходження. Українські Карпати, Рахівська зона, права притока р. Боржава за 1,5 км північніше с. Довге. Зразок виявлений у комплексі решток палеобіоти неокому.

Стратиграфічне та географічне поширення. Нижній валанжин Франції, Швейцарії, північно-східної частини Гірського Криму і Північно-Західного Кавказу.

1. *Димитрова Н.* Стратиграфия на долна креда. Год. на ГУГОЗН, 1967. 13-424 с.
2. *Друщиц В. В.* и *Кудрявцев М. П.* Атлас нижнемеловой фауны Северного Кавказа и Крыма. Ч. 2. Аммониты Тр. ВНИИГаза. Гостоптехиздат, 1960, С. 309 - 355.
3. *Каракаш Н. И.* Меловые отложения северного склона Главного Кавказского хребта и их фауна. СПб. 1897. 205 с.
4. *Лециух Р. Й.* Нижньокрейдові амоніти Українських Карпат. К: Наук. думка, 1982. С. 164.
5. *Луппов Н. П., Бодылевский В. И., Глазунова А. Е.* Аммониты. Атлас руководящих форм ископаемой фауны СССР, Т. 10. Гостоптехиздат, 1949-с.183-253.
6. *Каракаш Н. И.* Нижнемеловые отложения Крыма и их фауна. Тр. СПб об-ва естествоиспытателей 1907. Т. 32. Вып. 5. с. 1-481.
7. *Avram E.* Les fossils du flysch eocretace et des calcaires tithoniques des Hautes vallies de la Doftana et du Tirlung (Carpetes Orientales). – Mem. Inst. geol. Si Geophys., 1976, 24, p 3, p. 1-74.
8. *Eichwald E.* Letheae rossica ou Paleontologie de la Russie, vol. I-II, Periode moyenne, Stuttgart, 1865 – 1868 (Atlas).
9. *Filipescu M. G. si Grigorescu D.* Contributii si counoasteras faunei cretacice din flisul Carpatior Orientali. Stud. si cretac-geol., geofis., geogr., ser. geologie, 1967, 11, p. 417-432.
10. *Kokoszynska B.* – Strygrafia dolnej kredy polnocnych Karpat fliszowych. Warszawa, 1949. 99 s. (Pr. Pans. inst. geol.).
11. *Orbigni A.* Paleontologie francaise. Terraine cretaces. 1, Cephalopodas. Paris, 1840/1842. – 662 p.
12. *Pavlow A. et Lamplugh.* Les Argiles de Speeton et laurs equivalents. Bull. Soc. Natur. Moscou, nov.ser., t. 5, 1892-87pp.
13. *Retowski O.* Die tithonischen Ablagerungen von Theodosia. Bull. Soc. Natur. Moscou, 1893 pp. 206-301.
14. *Uhlig V.* Cephalopodenfauna der Wernsdorfer Schichten. – Dankscr. Math. – Naturwiss. Cl. Akad. Wiss., 1883, 46, S. 127-290.
15. *Vasiček Z.* Ammonoidea of the Tesin-Hradiste Formation (Lower Cretaceous) in the Maravskoslezske Beskydy. Praha, 1972. 104 p.

ПОЯСНЕННЯ ДО ТАБЛИЦІ

Фіг. 1. *Costidiscus recticostatus* Orbigny. Ядро черепашки, вигляд збоку. Екз. ФК-11. Неоком.

Фіг. 2. *Olcostephanus* cf. *astierianus* Orbigny. Фрагмент ядра черепашки, вигляд збоку і з зовнішнього боку. Екз. ФК-12. Нижній готерив.

Фіг. 3. *Speetoniceras auerbachii* Eichwald. Фрагмент ядра черепашки, вигляд збоку і з зовнішнього боку. Екз. ФК-13. Нижній барем.

Фіг. 4. *Berriasella subchaperi* Retowski. Фрагмент ядра черепашки, вигляд збоку. Екз. ФК-14. Неоком.

**FIRST FIND OF AMMONITES IN NEOKOMSKIKH FLISHOIDNIKH DEPOSITS
OF RAKHIVSKOY ZONE IN r. BORZHAVI**

Victoria Nemish

*Ivan Franko National University of Lviv,
Hrushevsky str., 4, UA-79005, Lviv, Ukraine*

Monographic description and image of four types of rannekreydovikh ammonites is pointed: *Costidiscus recticostatus* (Orbigny), *Olcostephanus* cf. *astierianus* (Orbigny), *Speetoniceras auerbachii* (Eichwald), *Berriasella subchaperi* (Retowski), first discovered in flishoidniy of layer of Rakhivskoy zone vidsloneny on right influxes Borzhavi to the north s. Dovhe.

Key words: Ukrainian Carpathians, Rakhivska zone, lower chalk, neokom, rakhivska svita.

**ПЕРВАЯ НАХОДКА АММОНИТОВ В НЕОКОМСКИХ ФЛИШОИДНИХ
ОТЛОЖЕНИЯХ РАХОВСКОЙ ЗОНЫ В БАССЕЙНЕ р. БОРЖАВИ**

Викторія Неміш

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко, ул. Грушевского,
4, 79005, Львов, Украина*

Приведено монографическое описание и изображение четырех видов раннемеловых аммонитов: *Costidiscus recticostatus* (Orbigny), *Olcostephanus* cf. *astierianus* (Orbigny), *Speetonicerias auerbachii* (Eichwald), *Berriasella subchaperi* (Retowski), впервые обнаруженных в флишеидной толще Раховской зоны, отклоненной по правым притокам р. Боржавы севернее с. Довге.

Ключевые слова: Украинские Карпаты, Раховская зона, нижний мел, неоком, раховская свита.

Стаття надійшла до редколегії 10.07.2010

Прийнята до друку 20.10.2010